

KS. ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI

PRYMAT PAPIEŻA W ŚWIETLE RAPORTU
MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI ANGLIKAŃSKO-KATOLICKIEJ
(ARCIC II) *LE DON DE L'AUTORITÉ*

Prymat papieża wzbudza nieustannie wiele emocji w świecie chrześcijańskim, ale pomimo tego kończący się XX wiek niósł z sobą również tendencje prowadzące ku jedności wszystkich chrześcijan, z papieżem jako głową zjednoczonego Kościoła. Chociaż na drodze do zjednoczenia chrześcijan zauważa się wiele poważnych przeszkód, to jednak raz po raz pojawia się nadzieja – przynajmniej częściowego – połączenia wyznawców Chrystusa. Wśród barier ograniczających jedność Kościoła jest – jak to określił Paweł VI – także zagadnienie papieża i władzy w Kościele, dlatego ta kwestia urasta do rangi jednego z centralnych tematów, ciągle jeszcze dzielących chrześcijan¹. Jan Paweł II w encyklice *Ut unum sint* mówi wprost: „Z drugiej jednak strony, jak to już stwierdziłem 12 czerwca 1984 r. podczas doniosłego spotkania w siedzibie Ekumenicznej Rady Kościołów w Genewie, przekonanie Kościoła katolickiego, iż zgodnie z tradycją apostołską i z wiarą Ojców zachował on w posłudze Biskupa Rzymu widzialny znak i gwarancję jedności, stanowi

Ks. dr ZBIGNIEW KRZYSZOWSKI – adiunkt Katedry Eklezjologii Fundamentalnej Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin, tel. (081) 533-56-60, e-mail: krzyszow@kul.lublin.pl.

¹ Por. *Allocution du Pape Paul VI au Secrétariat pour l'unité des chrétiens. Le 28 avril 1967*. „Acta Apostolicae Sedis” 59:1967 s. 498: „Le Pape, Nous le savons bien, est sans doute l'obstacle le plus grave sur la route de l'oecuménisme. Que dirons-Nous? Devrons-Nous en appeler, une fois de plus, aux titres qui justifient Notre mission? Devrons-Nous, une fois encore, tenter de la présenter dans ses termes exacts, telle réellement qu'elle veut être: principe indispensable de vérité, de charité, d'unité? Mission pastorale de direction, de service et de fraternité, qui ne conteste la liberté et l'honneur à aucune personne ayant une position légitime dans l'Église de Dieu, mais bien plutôt protège les droits de tous et ne réclame d'autre obéissance que celle qui est requise des enfants d'une même famille?”

trudność dla większości pozostałych chrześcijan, których pamięć jest obciążona bolesnymi wspomnieniami”². Podejmowane są więc dyskusje wokół tego zagadnienia w kręgach dialogów ekumenicznych z Kościołem prawosławnym, z Kościołami protestanckimi i ze Wspólnotą Anglikańską, których wynikiem są wspólne deklaracje i uzgodnienia³. Do kontynuowania tego dialogu zachęcał wielokrotnie Jan Paweł II⁴. W czasie spotkania z arcybiskupem Canterbury dr. Georgem Careym w 1996 r. Jan Paweł II powiedział, że bez zgody w tej dziedzinie nie można oczekiwać pełnej jedności widzialnej.

Zagadnienia autorytetu, posługiwania, władzy i prymatu w Kościele podjęła już w 1970 r. Międzynarodowa Komisja Anglikańsko-Katolicka ARCIC (Anglican-Roman Catholic International Commission)⁵. Owocem ostatniego, 5-letniego dialogu, studiów, cierpliwego słuchania i wspólnej modlitwy tej komisji jest dokument zatytułowany *Le don de l'autorité*⁶. Celem niniejszego

² J a n P a w e ł I I. *Ut unum sint* nr 88. Kraków 1996 (dalej cyt.: UUS).

³ Por. *Kapłaństwo służebne i święcenia. Wspólna deklaracja dotycząca nauki o kapłaństwie służebnym, opracowana przez Międzynarodową Komisję Anglikańsko-Rzymskokatolicką. Canterbury 1973*. „Biuletyn Ekumeniczny” 1974 nr 3 s. 17-23; *Ministry and the Church Universal. W: Lutherans and Catholics in Dialog. V: Papal Primacy and the Universal Church. Minneapolis 1974 VII-VIII*. Minneapolis 1974 s. 9-42; *Authority in the Church. A Statement on the Question of Authority, Its Nature, Exercise, and Implications Agreed by the Anglican-Roman Catholic International Commission*. Venice 1967.

⁴ Por. L. A c c a t t o l i. *Kiedy papież prosi o przebaczenie. Wszystkie „mea culpa” Jana Pawła II*. Tł. A. Dudzińska-Facca. Kraków 1999 s. 202: „Wszyscy popełniamy błędy», powiedział Papież w Białymstoku w połowie 1991 roku, zwracając się do chrześcijańskiego Wschodu. Jednak mimo tego apelu o wzajemne przebaczenie Wschód zdaje się z każdym rokiem oddalać od Kościoła katolickiego, niwecząc papieski sen o szybkim zjednoczeniu tych dwóch wielkich tradycji chrześcijańskich. Upadek komunizmu sprawia, że ponownie wypływa na powierzchnię sprawa unitów (chrześcijan wschodnich, którzy oderwali się od Kościoła prawosławnego i przyłączyli do Kościoła katolickiego) na Ukrainie i w Rumunii, wojna między Serbią a Chorwacją ponownie wykopuje przepaść dzielącą katolików i patriarchat serbski, objęcie urzędu przez biskupów katolickich w Rosji blokuje dialog z patriarchatem Moskwy. Mimo upadku systemów komunistycznych Jan Paweł II nie może odwiedzić żadnego z krajów, w którym większość stanowią prawosławni. Kiedyś nie pozwalały na to rządy, teraz nie chcą tego «Kościoły siostrzane»”.

⁵ Pierwsza Komisja pracowała w latach 1970-1981 nad zagadnieniami Eucharystii, urzędu kapłańskiego, posługiwania i autorytetu w Kościele. Owocem jej pracy jest raport końcowy – *Anglican-Roman Catholic International Commission. The Final Report. Windsor. September 1981*. Oxford 1986⁸. Druga Komisja (ARCIC II) zajęła się kwestiami nauczania moralnego w Kościołach rzymskokatolickim i anglikańskim. Raport końcowy nosi tytuł: *Life in Christ. Morals, Communion and the Church. An Agreed Statement by the Second Anglican-Roman Catholic International Commission*. London 1994.

⁶ *Le don de l'autorité. L'autorité dans l'Église III. Rapport de la Commission Internationale Anglicane-Catholique (ARCIC II) 1999*. „Service d'information” Conseil Pontifical pour

artykułu jest wydobycie z tego raportu wątków odnoszących się do prymatu papieża oraz ocena przydatności tych ustaleń w wykładzie teologii fundamentalnej i w życiu Kościoła. W związku z tym najpierw zostanie ukazana struktura dokumentu (I), następnie będzie poddana analizie wykładnia nauki o prymacie zawarta w tym raporcie (II), na końcu zaś dokona się oceny tego dokumentu w aspekcie katolickiej nauki o prymacie papieża (III).

I. STRUKTURA DOKUMENTU

Raport *Dar autorytetu* składa się z wprowadzenia oraz trzech rozdziałów, na końcu zaś znajduje się lista uczestników Komisji ze strony anglikańskiej (M. Santer, J. Baycroft, R. Elder, J. Maraschin, R. Marsh, J. Muddiman, M. Nazir-Ali, N. Sagovsky, Ch. Sherlock, D. Anderson, D. Hamid, S. Platten) i katolickiej (C. Murphy-O'Connor, S. Butler, P. Cross, A. Denaux, P. Duprey, P. A. Kelly, W. Stele, J. M. R. Tillard, L. Walsh, T. Galligan) oraz nazwiska obserwatorów ze strony Światowej Rady Kościołów (M. Root, G. Gassmann).

We wstępie do wspomnianego dokumentu, noszącego podtytuł *L'autorité dans l'Église III*, stwierdzono, że w dialogu pomiędzy anglikanami a katolikami rzymskimi można dostrzec znaczący postęp w nawiązaniu do doktryny prymatu, autorytetu i władzy w Kościele, stąd w numerach 1-6 zostały przypomniane główne myśli poprzednich raportów w tej dziedzinie. Przypomniano oficjalne stanowisko Kościoła rzymskokatolickiego przedstawione w 1991 r. przez Kongregację Nauki Wiary odnośnie do poprzednich raportów ARCIC⁷ i stwierdzono, że otworzyło ono drogę do dalszych poszukiwań w tej dziedzinie⁸. Zwrócono też uwagę na zachętę Jana Pawła II, wyrażoną w encyklice *Ut unum sint*, do odnajdywania takich form sprawowania posługi prymatu, które byłyby zgodne z wolą Chrystusa, a równocześnie mogłyby być wspólnie zaakceptowane przez wszystkich chrześcijan⁹

la promotion de l'Unité des Chrétiens 1999/I n° 100 s. 17-30 (dalej cyt.: LDA).

⁷ LDA 2. Por. *Uwagi Kongregacji Nauki Wiary. Prymat następcy Piotra w tajemnicy Kościoła*. „L'Osservatore Romano” 20:1999 nr 2 s. 52-56 (dalej cyt.: OR).

⁸ LDA 3.

⁹ LDA 4. Por. UUS nr 95-96: „Jestem przekonany, że ponoszę w tej dziedzinie szczególną odpowiedzialność, która polega przede wszystkim na dostrzeganiu ekumenicznych dążeń większości chrześcijańskich Wspólnot i na wsłuchiowaniu się w kierowaną do mnie prośbę, abym znalazł taką formę sprawowania prymatu, która nie odrzucając bynajmniej istotnych elementów tej misji, byłaby otwarta na nową sytuację. [...] Jest to ogromne zadanie, od którego nie może-

W rozdziale drugim, zatytułowanym „L'autorité dans l'Église”, Komisja zastosowała klucz skrypturystyczny. Wykorzystano teksty biblijne, które ukazują, że wszystkie obietnice Boże znalazły swoje wypełnienie w Jezusie Chrystusie, który jest Bożym „TAK” (2 Kor 1, 19-20) w stosunku do ludzi i równocześnie – „AMEN” (Ap 1, 5; 3, 14) ludzi wobec Boga¹⁰. Następnie autorzy dokumentu skupili swoją uwagę na Tradycji i apostołowości Kościoła¹¹. Tradycja i apostołowość to także „AMEN” Kościoła lokalnego w relacji do wspólnoty Kościołów. Również święte pisma potwierdzają „TAK” Boga względem ludzi, recepcja zaś Słowa Bożego w Kościele odzwierciedla „AMEN” ludzi w odniesieniu do Boga¹². Podobnie w katolickości można dostrzec „AMEN” całej wspólnoty Kościołów w stosunku do Chrystusa, wyśpiewującej wraz z Nim jedyne i wieczne „AMEN” na chwałę Bożą¹³.

Trzecia część omawianego raportu wyraża praktyczny aspekt autorytetu w Kościele. Zdaniem autorów dokumentu autorytet w Kościele powinien służyć przede wszystkim misyjnemu i jednoczącemu przepowiadaniu Ewangelii¹⁴, następnie synodalności, zmierzającej do budowania wspólnoty¹⁵, ma trwać na straży prawdy, która chroni Kościół przed błędem¹⁶, w końcu zaś pozwala sprawować władzę prymacjalną kolegialnie i koncyliarnie¹⁷, a także zabezpiecza wolność sumienia wtedy, gdy egzekwowana jest dyscyplina w Mistycznym Ciele Chrystusa¹⁸.

Rozdział czwarty, będący końcową częścią dokumentu, mówi o tym, że akceptacja autorytetu jest krokiem w stronę jedności widzialnej¹⁹. Zawiera on sugestie, które mogą służyć pomocą do coraz ściślejszej łączności między

my się uchylać i którego nie mogę wykonać samodzielnie. Czy zatem realna, choć niedoskonała komunია, istniejąca między nami, nie mogłaby nakłonić kościelnych zwierzchników i ich teologów do nawiązania ze mną braterskiego i cierpliwego dialogu na ten temat, w którym moglibyśmy wzajemnie wysłuchać swoich racji, wystrzegając się jałowych polemik i mając na uwadze jedynie wolę Chrystusa wobec Jego Kościoła, przejści do głębi Jego wołaniem: «aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał»”

¹⁰ Por. LDA 7-13.

¹¹ Por. LDA 14-18.

¹² Por. LDA 19-25.

¹³ Por. LDA 31.

¹⁴ Por. LDA 32-33.

¹⁵ Por. LDA 34-40.

¹⁶ Por. LDA 41-44.

¹⁷ Por. LDA 45-48.

¹⁸ Por. LDA 49-50.

¹⁹ Por. LDA 51-63.

Kościółem katolickim i Wspólnotą Anglikańską. Dotyczą one głównie odnowionej kolegialności między biskupami i ponownej akceptacji odnowionego prymatu²⁰. W związku z tym postawiono konkretne pytania pod adresem Kościoła rzymskokatolickiego, których treść oscyluje wokół zagadnień kolegialnego współlistnienia episkopatu z biskupem rzymskim – głową kolegium, efektywnego udziału duchowieństwa i laikatu w pracach synodu, konsultacji biskupa rzymskiego z biskupami Kościołów lokalnych przed powzięciem istotnych dla nich decyzji. Ważne jest także zagadnienie, na ile Kościół bierze pod uwagę różne opinie teologów, zasadę episkopalności na wielorakich płaszczyznach, a także szczególnie kłopotliwe dla Kościoła wyzwanie dotyczące reformy prymatu biskupa rzymskiego, gdyż do dyskusji nad tym właśnie problemem zaprosił Jan Paweł II przywódców różnych Kościołów i reprezentujących ich teologów²¹. W dokumencie stwierdza się, że w kwestii odpowiedzi na to pytanie nie jest już możliwe cofanie się w naszej wędrówce do pełnej jedności²². W ten dialog są już zaangażowani tak anglikanie, jak też rzymscy katolicy, ale potrzeba jeszcze trochę czasu i środków na jego realizację. Z satysfakcją należy odnotować, że w dokumencie zauważono, iż w Kościele rzymskokatolickim rozwija się zasada kolegialnego współdziałania episkopatu. Biskupi spotykają się regularnie w ramach konferencji lokalnych i regionalnych, a wielu uczestniczy w spotkaniach międzynarodowych. Padła też propozycja, żeby zastanowić się, czy w wizytach biskupów rzymskokatolickich *ad limina* nie mogliby uczestniczyć biskupi anglikańscy. W ten sposób nauczyliby się współdziałać kolegialnie w rozwiązywaniu kwestii wiary i obyczajów oraz współpracy dla dobra wspólnego²³.

II. NAUKA O PRYMACIE PAPIEŻA

Dokument *Le don de l'autorité*, ukazując teologiczną głębię eklezjalnej władzy, podejmuje kwestię relacji episkopatu wobec prymatu. Zaznacza, że na początku istnienia Kościoła prymat był sprawowany komplementarnie, z uwzględnieniem decyzji soborów i roli biskupów²⁴. Powołuje się przy tym na Nowy Testament, gdzie wyraźnie mówi się o wybraniu przez Jezusa jedne-

²⁰ Por. LDA 51.

²¹ Por. LDA 57.

²² Por. LDA 58.

²³ Por. LDA 59.

²⁴ Por. LDA 46.

go z Dwunastu do umacniania braci w wierze po to, by zostali oni wierni swojej misji i żeby umieli współdziałać z sobą²⁵. Dokument tym samym stwierdza, że Chrystus, dając Kościołowi określony sposób religijnego zwierzchnictwa – tak jednostkowych rządów Piotrowego prymatu jak i zespołowych: kolegium apostołskiego – dał oryginalny i jedyny w swoim rodzaju model ustrojowy, nie mieszczący się w żadnym z dotychczas spotykanych w historii²⁶. Skupiono się tutaj na pragmatyce funkcjonowania prymatu i apostołatu, określonych i ustanowionych przez Chrystusa, które miały z Jego woli obowiązywać po śmierci apostołów w – będącym ich kontynuacją – episkopacie. W tym celu Chrystus zspolił apostołów w jednolity organizm społeczny, określony w Ewangeliach mianem Dwunastu, i powierzył temu kolegium religijne zwierzchnictwo nad całym Kościołem. Apostołowie więc – jako zespół – otrzymali od Chrystusa władzę nad całym Kościołem. Podobnie dzisiaj biskupi przez konsekrację otrzymują tę władzę nie pojedynczo, lecz jako zespół. Toteż oprócz święceń biskupich do sprawowania władzy w Kościele lokalnym i do współzarządu całym Kościołem potrzebne jest włączenie w kolegium, z papieżem na czele, gdyż wszystkie decyzje w Kościele są podejmowane kolegialnie²⁷.

Trzeba w tym miejscu nadmienić, że w dużej mierze problem ten został rozwiązany przez Sobór Watykański II. Konstytucja bowiem Soboru Watykańskiego I *Pastor aeternus*, dogmatyzując naukę o prymacie i nieomyślności papieża, nie rozstrzygnęła spraw związanych ze stosunkiem władzy papieskiej do władzy biskupów w ich Kościołach lokalnych²⁸. Lukę tę w sposób wyczerpujący wypełnił Sobór Watykański II, wysuwając tezę o Boskim pochodzeniu kolegium biskupów, stanowiącym kontynuację kolegium apostołskiego, akcentując wzajemne powiązania istniejące pomiędzy poszczególnymi biskupami oraz ich relacje do Kościoła powszechnego²⁹, a także wyjaśniając, iż kolegium biskupów stanowi podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem. Sobór Watykański II nie zakwestionował tą nauką władzy papieża

²⁵ Por. LDA 46.

²⁶ LDA 46-47. Por. S. N a g y. *Soborowa nauka o kolegialności władzy w Kościele*. W: *Idee przewodnie soborowej konstytucji o Kościele*. Red. S. Grzybek. Kraków 1971 s. 223.

²⁷ Por. LDA 47.

²⁸ W. D u d e k. *Problem episkopatu w literaturze teologicznej w okresie Vaticanum I i Vaticanum II*. AK 58:1966 z. 3 s. 181. (Skróty nie objaśnione w artykule podano za: *Encyklopedia Katolicka*. T. 1. Red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski. Lublin 1973 s. 3*-44*).

²⁹ Por. KK 22; S. N a g y. *Nauka o episkopacie w Konstytucji „Lumen gentium” i jej implikacje apologetyczne*. RTK 14:1967 z. 2 s. 43 n.

ani nie uszczuplił dorobku nauki Soboru Watykańskiego I o prymacie, gdyż mówiąc o kolegialnym zwierzchnictwie episkopatu nad Kościołem, zaznacza, że kolegium biskupów zawsze obejmuje papieża jako jego głowę, a decyzje tego kolegium są uzależnione od woli oraz inicjatywy papieża. Papież bowiem – jak wyjaśnia S. Nagy – „w ramach swoich prymacjalnych uprawnień może zawiesić działalność kolegium w takim czy innym zakresie, ma prawo taką działalność aprobować i dopuszczać. Jest to zupełnie zrozumiałe, jeśli się zauważy monarchiczny charakter tego papieskiego elementu w kolegialnym rządzeniu Kościołem”³⁰.

Autorzy omawianego dokumentu zwracają także uwagę na wspólnotowy styl sprawowania władzy w Kościele. Cechą wyróżniającą jest podejmowanie i realizowanie jej w asystencji Ducha Świętego i w wierności Pismu św. i Tradycji³¹. Podkreślają tym samym, że każdy z apostołów uczestniczył we władzy całego kolegium, Piotr zaś został ustanowiony zwierzchnikiem. Sprawował on swoją władzę w ramach kolegium; nie istnieje bowiem kolegium bez Piotra ani Piotr – bez kolegium. Pełnią władzy dysponuje więc sam papież jako głowa kolegium, jak i kolegium biskupów wraz z biskupem Rzymu³².

W prezentowanym dokumencie wspomina się także wpływ całego Kościoła na sprawujących władzę. Jego twórcy powołują się w argumentacji na fragmenty Ewangelii – Łk 22, 31-32 oraz J 21, 15-19, a ponadto na tekst Jana Pawła II z *Ut unum sint*, mówiący o powierzeniu przez Chrystusa Piotrowi specjalnej misji w Kościele, z zaznaczeniem słabości Piotra: „Właśnie ludzka słabość Piotra ukazuje w pełni, że w spełnianiu tej szczególnej posługi w Kościele papież zdany jest całkowicie na łaskę i modlitwę Pana: «Ja prosiłem za tobą, żeby nie ustała twoja wiara» (Łk 22, 32). Nawrócenie Piotra i jego następców opiera się na modlitwie samego Odkupiciela, Kościół zaś nieustannie przyłącza się do tego błagania”³³. Teolodzy skupieni w ARCIC zdają się lansować teorię, za którą na terenie polskim opowiada się Cz. Bartnik, że najwyższa władza w Kościele jest jedna, jej „podmiotem dalszym jest cały

³⁰ *Nauka o episkopacie w Konstytucji „Lumen gentium”* W: *Pastori et Magistro*. Lublin 1966 s. 148.

³¹ Por. LDA 47: „Lorsqu’il formule solennellement un enseignement de ce genre, le primat universel est tenu de discerner et déclarer, avec l’assistance et la conduite assurées du Saint-Esprit, en fidélité à l’Écriture et à la Tradition, la foi authentique de toute l’Église, c’est-à-dire la foi proclamée depuis les origines”.

³² Por. E. S z t a f r o w s k i. *Kolegialne działanie biskupów na tle Vaticanum II*. Warszawa 1975 s. 96 n.

³³ UUS 4.

Kościół, a dwoma podmiotami bliższymi, połączonymi poprzez Kościół, są kolegium i głowa kolegium”³⁴. Z tego powodu cały lud Boży ma prawo – w pewnym sensie – kontroli i krytyki autorytetu³⁵

Z punktu widzenia rzymskokatolickiego w Kościele istnieje jedna, najwyższa władza, która może być sprawowana na dwa sposoby. Ta sama bowiem władza może być wykonywana indywidualnie przez papieża, jak i kolegialnie – wraz z papieżem jako głową tego kolegium. Trzeba więc podkreślić, że prymat nigdy nie miał charakteru antykolegialnego. Jak zaświadcza o tym Nowy Testament, prymat zawsze zakładał współlistnienie „*communio ecclesiarum*”. Jeżeli zaś chodzi o sposób kolegialnego działania, czyli o jego konkretne formy, to zmieniały się one w zależności od sytuacji zewnętrznej, w jakiej wypadało Kościołowi prowadzić swoją misję³⁶. Formy tego działania pochodzą z ustanowienia kościelnego i dlatego podlegają zmianom i mogą być dostosowywane do ducha czasu danej epoki.

Omawiany dokument odzwierciedla współczesne tendencje do sprawowania prymatu w kontekście synodalności, gdyż synod jest przejawem i realizacją zasady kolegialności biskupów³⁷. Etymologia słowa „synod” wskazuje na wspólnotowe działanie i obowiązek zaangażowania się w nie wszystkich jego uczestników. Pochodzi od greckiego terminu *synodos* i oznacza – jako rzeczownik – m.in. polityczne stowarzyszenie, korporację i związane z tym wspólne działanie. W znaczeniu kultycznym odnosi się także do religijnych spotkań. Jako czasownik *synodeuein* znaczy: odbywać wspólną drogę czy podejmować wspólny bieg³⁸. Synod jest organem, w którym w sposób szcze-

³⁴ Cz. B a r t n i k. *Uwagi do nauczania o władzy i ustroju Kościoła*. RTK 18:1971 z. 2 s. 29.

³⁵ „La faiblesse humaine et le péché ne font pas qu’affecter les ministres individuels: ils peuvent en outre fausser les structures humaines de l’autorité (cf. Mt 23). C’est pourquoi une critique loyale ainsi que des réformes sont parfois nécessaires, comme le montre l’exemple de Paul (cf. Ga 2, 11-14). La conscience de la fragilité humaine dans l’exercice de l’autorité garantit que les ministres chrétiens restent ouverts à la critique et au besoin de renouveau, et surtout attentifs à exercer l’autorité à l’exemple et dans l’esprit du Christ” (LDA 48).

³⁶ Por. S z t a f r o w s k i, jw. s. 101.

³⁷ Por. LDA 52: „[...] une primauté universelle, exercée collégialement dans le cadre de la synodalité, comme partie intégrante de l’épiscopat au service de la communion universelle; une telle primauté ayant toujours été associée à l’Évêque et au Siège de Rome. [...] comment le ministère de l’Évêque de Rome assiste le ministère de tout le corps épiscopal dans le contexte de la synodalité, promouvant la communion des Églises locales dans leur vie en Christ et la proclamation de l’Évangile”

³⁸ *Synod. W: Słownik grecko-polski*. T. 4. Red. Z. Abramowiczówna. Warszawa 1965 s. 226.

gólny znajduje zastosowanie zasada kolegialności, i dlatego umożliwia on wszystkim biskupom sprawowanie razem z papieżem rządów w całym Kościele³⁹ O roli synodu w Kościele można powiedzieć to samo, co o soborze stwierdza konstytucja dogmatyczna o Kościele, a mianowicie: „Ta sama władza kolegialna może być sprawowana wspólnie z papieżem przez rozproszonych po świecie biskupów, byle tylko Głowa Kolegium wezwała ich do kolegialnego działania albo przynajmniej zatwierdziła jednakową działalność przebywających w rozproszeniu biskupów lub dobrowolnie ją przyjęła, tak żeby stała się ona prawdziwym aktem kolegialnym”⁴⁰ Synod w istocie swej stanowi dla Ojca Świętego senat doradczy, wpływa na decyzje i dekryty papieskie, gdyż biorą w nim udział przedstawiciele episkopatów z całego świata. Jego powołanie jest logiczną konsekwencją nauki o kolegialności biskupów⁴¹ Delegaci wybrani na synod przekazują opinie swoich środowisk, z których się wywodzą, i konferencji episkopatów o ważniejszych sprawach dotyczących Kościoła.

Twórcy dokumentu zauważają, że specyficzność uniwersalnej prymacjalnej posługi biskupa Rzymu zasadza się na służbie prawdzie. Zaraz jednak dodają, iż ta sama służba była źródłem trudności i nieporozumień pomiędzy Kościołami. Uważają oni, że przywilej uroczystego definiowania *ex cathedra* nie może wyrażać wiary całego Kościoła, gdyż powinien być to akt kolegialny wszystkich biskupów⁴².

³⁹ Por. W. R u b i n. *Instytucja synodu biskupów*. W: *W nurcie zagadnień posoborowych*. Red. B. Bejze. Warszawa 1972 s. 311 n.; t e n ż e. *Synod Biskupów*. AK 71:1968 z. 3-4 s. 131.

⁴⁰ KK 22.

⁴¹ Synod Biskupów powołał Paweł VI dokumentem *Apostolica sollicitudo* 15 IX 1965 r. (*Motu proprio „Apostolica sollicitudo” ustanawiające Synod Biskupów dla całego Kościoła* nr 298. W: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*. T. 1: *Za okres: styczeń 1963 – czerwiec 1967 r.* Z. 1. Wyd. E. Szafrowski. Warszawa 1968 s. 153 n.). Por. A. P e t r a n i. *Synod Biskupów – jego struktura i działalność*. ZN KUL 9:1966 nr 3 (35) s. 58.

⁴² Por. LDA 47: „Dans le cadre de son ministère le plus large, l'Évêque de Rome exerce un ministère spécifique touchant le discernement de la vérité, et qui ne fait que traduire sa primauté universelle. Ce service particulier a été la source de difficultés et de malentendus entre les Églises. Toute définition solennelle prononcée sur la chaire de Pierre, dans l'Église de Pierre et de Paul, ne peut pourtant qu'exprimer la foi de l'Église. Toute définition de ce genre est prononcée du sein du collège de ceux qui exercent l'épiscopat, et non pas en-dehors de ce collège. Un tel enseignement faisant autorité est une forme particulière d'exercice de la vocation et de la responsabilité du corps des évêques d'enseigner et d'affirmer la foi. Quand la foi est articulée de cette manière, l'Évêque de Rome proclame la foi des Églises locales. C'est ainsi l'enseignement parfaitement sûr de l'Église entière qui est à l'oeuvre dans le jugement du primat universel”

Trzeba skonstatować, że misja nauczania jest w istocie przyporządkowana całemu kolegium biskupów, ale w sposób szczególny złączona jest z posługą biskupa Rzymu, cieszącego się przywilejem nieomyłności. Do jego podstawowych zadań należy bowiem głoszenie nauki objawionej tak w formie ustnej, jak i pisemnej, w sposób bezpośredni, a także za pomocą środków przekazu, szerzenie jej w całym świecie i strzeżenie przed błędem⁴³. W omawianym raporcie czytamy, że nauczanie biskupa Rzymu wyraża w zasadzie wiarę Kościołów lokalnych. Jan Paweł II wyjaśnia zaś, że „na tym polega służba prawdzie powierzona w pierwszym rzędzie Następcy Piotra, który już wykonując swój zwyczajny Urząd Nauczycielski działa nie jako prywatna osoba, lecz jako najwyższy nauczyciel Kościoła Powszechnego”⁴⁴. Zabezpieczenie przez papieża wierności prawdzie objawionej przez Boga daje pewność w wierze całego Kościoła. To właśnie sam Chrystus przyobiecał apostołom, że będzie gwarantował ich wierność wobec Bożej prawdy. Uczyni to przez zesłanie Ducha Prawdy i wyposażenie całego Kościoła w dar nieomyłności (Mt 28, 19)⁴⁵. Nasuwa się tutaj oczywisty wniosek, że prawda w Kościele jest własnością Boga, który się nią dzieli z całym Kościołem; jako taka jest zatem poniekąd ożywiana od wewnątrz za sprawą Ducha Świętego.

III. OCENA DOKUMENTU

Prezentowany raport ma doniosłe znaczenie z punktu widzenia eklezjologii⁴⁶. Jest on bowiem wynikiem pogłębionych poszukiwań wybitnych teologów ze strony anglikańskiej i katolickiej nad trudnymi problemami, uniemożliwiającymi pełne zjednoczenie Kościoła Chrystusowego. Autorzy tak redagowali ten dokument, aby istniejące trudności nie przesłoniły konstruktywnego dialogu i możliwości wspólnego świadectwa przed innymi Kościołami, że

⁴³ Por. J a n P a w e ł II. *Wierzę w Kościół – jeden, święty, powszechny i apostołowski*. Red. S. Dziwisz [i in.]. Città del Vaticano 1996 s. 248. Służbę prawdzie określa on jako „wykład doktryny wiary, szerzenie znajomości tajemnicy Boga i dzieła zbawienia i wyjaśnianie wszystkich aspektów Bożego planu, realizującego się w ludzkich dziejach za sprawą Ducha Świętego”

⁴⁴ *Wierzę w Kościół* [...] s. 250.

⁴⁵ Por. J a n P a w e ł II. *Redemptor hominis* 19. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 1. Przyg. S. Małysiak [i in.]. Kraków 1996 s. 39 n.

⁴⁶ Por. W. H e n n. *Commentaire de la déclaration sur „Le don de l'autorité” de la Commission Internationale Anglicane-Catholique Romaine*. „Service d'information” Conseil Pontifical pour la promotion de l'Unité des Chrétiens 1999/I n° 100 s. 31.

prymat w zjednoczonym Kościele jest możliwy i konieczny do zachowania, gdyż ma wyraźne podstawy biblijne, umożliwia jedność Kościoła, a także jest stróżem prawdy. Twierdzenia omawianego dokumentu nie są czymś nowym, ponieważ kontynuują myśli poprzednich deklaracji wydanych przez ARCIC. W tekście można zauważyć odnośniki do miejsc, które podejmowały problem autorytetu: w Deklaracji z Wenecji (1976) z jej „Wyjaśnieniami” („L'Élucidation”) i w Deklaracji z Windsor (1981). Omawiany raport jest więc spadkobiercą poprzednich ważnych dokumentów odnoszących się do autorytetu w Kościele.

Bardzo cenne w raporcie jest to, że uwzględnia on także oficjalne odpowiedzi na wspomniane deklaracje – tak ze strony anglikańskiej (z 1998 r.), jak też ze strony Kościoła rzymskokatolickiego (z 1991 r.)⁴⁷

Niniejszy dokument potwierdza ustalenia swojej poprzedniczki z Windsor, że prymat biskupa Rzymu nie jest sprzeczny z Nowym Testamentem, lecz jest on częścią Bożego planu dotyczącego jedności i katolickości Kościoła. Mówi wprawdzie o szczególnej roli Piotra wśród Dwunastu, ale dalej nie wyjaśnia jednoznacznie i nie analizuje tekstów prymacjalnych (Mt 16, 16; J 21, 15), nie czyni więc zadość warunkom konstytucji Soboru Watykańskiego I *Pastor aeternus*, która wyraźnie zaznacza: „Apostoł Piotr [...] otrzymał w sposób bezpośredni od Jezusa Chrystusa naszego Pana prawdziwy i właściwy prymat jurysdykcji”⁴⁸. Deklaracja kilkakrotnie powołuje się na encyklikę *Ut unum sint*, ale pomija milczeniem ważne tezy, w których Jan Paweł II wyjaśnia zagadnienie współczesnego modelu sprawowania posługi prymacjalnej, jak na przykład: „Dzięki władzy i autorytetowi, bez których funkcja ta byłaby tylko pozorem, Biskup Rzymu ma zabezpieczać komunię wszystkich Kościołów. Z tego tytułu jest pierwszym pośród sług jedności. Prymat ten sprawuje na różnych płaszczyznach, czuwając nad głoszeniem słowa, nad sprawowaniem sakramentów i liturgii, nad misją, nad dyscypliną i życiem chrześcijańskim. To Następca św. Piotra ma przypominać o nakazach wynikających ze wspólnego dobra Kościoła, gdyby ktoś doznawał pokusy, by o nich zapomnieć w imię własnych interesów. To on ma obowiązek przestrzegać i budzić czujność, a czasem orzekać, że ta czy inna szerząca się opinia jest nie do pogodzenia z jednością wiary. Gdy wymagają tego okoliczności, przemawia w imieniu wszystkich Pasterzy będących w komunii z nim. Może też

⁴⁷ Por. Uwagi o Raporcie końcowym „ARCIC I” „The Co-Chairmen” W: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*. Tarnów 1995 s. 181-190.

⁴⁸ DS 3055. Por. Uwagi o Raporcie końcowym „ARCIC I” [...] s. 186.

– pod ściśle określonymi warunkami, sformułowanymi przez Sobór Watykański I – orzec *ex cathedra*, że dana doktryna należy do depozytu wiary”⁴⁹ *Le don de l'autorité* nie odbiega więc od dokumentu „Autorytet II” w kwestii prymatu i jurysdykcji biskupa Rzymu. Wprawdzie nie komentuje, jak poprzedni, czy prymat wywodzi się z prawa Bożego (o czym stanowił Sobór Watykański I), czy nie, i nie dotyka problemu ustanowienia prymatu przez Chrystusa ani też jego natury, to jednak trochę szerzej niż poprzednie deklaracje odnosi się do asystencji Ducha Świętego względem prymatu, jego roli w wierze wspólnoty ochrzczonych i podkreśla, że prymat jest darem Bożym, możliwym do zaakceptowania przez wszystkie Kościoły pod warunkiem zachowania wierności Pismu św. i Tradycji⁵⁰

Wydaje się, że w dalszym ciągu zbyt lakonicznie i niejednoznacznie zarysowano w niniejszym raporcie zagadnienie konieczności powszechnego prymatu w zjednoczonym Kościele. Nie zauważa się już takich rozbieżności w tej dziedzinie, jakie występowały w dokumencie „Autorytet II”, gdzie z jednej strony anglikanie wyrażają zgodę na konieczność istnienia tegoż prymatu, ale nie przyjmują posiadania przez papieża daru Boskiej asystencji w nauczaniu nieomylnym i tego, że ten dar w sposób konieczny złączony jest z urzędem Biskupa Rzymu w taki sposób, iż jego decyzje formalne mogą być uznane za całkowicie pewne. Pewność w nauczaniu papieża łączą z recepcją tej nauki ze strony wiernych⁵¹ Należy więc zauważyć, że w omawianej deklaracji nie rozwiązano do końca, zgodnie z doktryną uznawaną w Kościele rzymskokatolickim, zagadnień nieomylności i bezbłędności w Kościele. Anglikanie – jak wynika z poprzedniego dokumentu („Autorytet II” 31) – dalej nie przyjmują twierdzenia o łączności prymatu z darem Boskiej asystencji w sądzie przy decyzjach Biskupa Rzymu. Jego zarządzenia w sprawach wiary i moralności nie są przez nich uznawane za nieomyłne, zanim nie nastąpi ich recepcja ze strony wiernych. W dokumencie „Autorytet III” można jednak zauważyć pewną ewolucję poglądów, mianowicie – nie stawiają tego problemu tak radykalnie, jak poprzednio, lecz twierdzą, że źródłem nieomylnego nauczania w Kościele jest Chrystus – Głowa Kościoła⁵². Trzeba zatem po-

⁴⁹ UUS 94.

⁵⁰ Por. LDA 47.

⁵¹ „Autorytet II” 31 – cyt. za: *Uwagi o Raporcie końcowym „ARCIC I”* [...] s. 187.

⁵² LDA 43: „La vérité et l'autorité de la Tête est la source de l'enseignement infaillible dans le Corps du Christ. Le «Oui» de Dieu révélé en Christ est la règle à laquelle se mesure un tel enseignement normatif. Un tel enseignement doit être accueilli par le peuple de Dieu comme un don de l'Esprit Saint destiné à maintenir l'Église dans la vérité du Christ, notre «Amen» à Dieu”

wiedzieć, że nie nastąpiło jeszcze uzgodnienie w rozumieniu zagadnienia nieomyślności pomiędzy stronami anglikańską a katolicką. Ta nader ważna kwestia została w dokumencie pominięta, co niewątpliwie świadczy o złagodzeniu radykalnego dotychczas stanowiska anglikańskiego⁵³ Również w tej dziedzinie możliwy jest dalszy dialog, gdyż Jan Paweł II stwierdza: „To, co dotyczy jedności wszystkich chrześcijańskich Wspólnot, wchodzi oczywiście w zakres spraw objętych posługą prymatu. Jako Biskup Rzymu dobrze wiem – i stwierdziłem to po raz kolejny w niniejszej Encyklice – że pełna i widzialna komunია wszystkich Wspólnot, w których mocą wierności Boga zamieszkuje Jego Duch, jest gorącym pragnieniem Chrystusa⁵⁴”

Należy dodać, że w omawianym dokumencie zaznaczono, iż Kościół lokalny nie może być samowystarczalny, lecz – zgodnie z tradycją – jest włączony w komunię Kościołów lokalnych. Tym samym jest on miejscem realizacji synodalności i kolegialności. Każdy bowiem biskup musi realizować swoją misję w Kościele powszechnym.

Raport ma szereg fałszywych alternatyw, wyrażonych słowami „albo, albo”: albo słowo Boże, albo autorytet Kościoła; albo posługa wynikająca ze święceń, albo posługa laikatu; albo Kościół powszechny, albo Kościół lokalny; albo synodalność, albo prymat. Pojęcia te nie stoją wobec siebie w opozycji, lecz są nawzajem do siebie komplementarne.

W toczącym się dialogu anglikańsko-rzymskokatolickim w kwestii prymatu papieża podjęto intensywne wysiłki zmierzające do uwolnienia zagadnienia prymatu od niepotrzebnych obciążeń. Zabiegi takie miałyby dopomóc wszystkim chrześcijanom w akceptacji tej ważnej struktury Kościoła. Prymat próbowano zharmonizować z zasadą kolegialności, synodalności, *sensus fidelium* całego Kościoła i z teologią Kościołów partykularnych. Wydaje się, że pomimo nie uzgodnionych jeszcze stanowisk widać w pracach Komisji, która przygotowała omawiany dokument, gotowość do ustępstw w niektórych punktach doktryny prymacjalnej Kościoła rzymskokatolickiego oraz chęć uznania pewnej formy prymatu Biskupa Rzymu ze strony Wspólnoty Anglikańskiej.

⁵³ Uwagi o Raporcie końcowym „ARCIC I” [...] s. 188.

⁵⁴ UUS 95.

LA PRIMAUTÉ DU PAPE DANS LA LUMIÈRE DU RAPPORT
DE LA COMMISSION INTERNATIONALE
ANGLICANE-CATHOLIQUE ROMAINE (ARCIC II) *LE DON DE L'AUTORITÉ*

R é s u m é

Dans cette article l'auteur a montré que le rapport *Le don de l'autorité* est un texte très riche du point de vue de l'ecclésiologie. Les théologiens anglicans et catholiques cherchent à approfondir et à élargir l'accord sur l'un des problèmes qui est les plus difficiles au mouvement œcuménique d'aujourd'hui – c'est la primauté du pape. Le texte a quatre parties. La première est rétrospective. Elle regarde le passé et cherche à résumer les convergences acquises dans les textes antérieurs de l'ARCIC sur l'autorité – „Déclaration de Venise” – 1976, avec l'„Élucidation”, „Déclaration de Windsor” – de 1981, les réponses officielles de la Communion anglicane en 1988 et de l'Église catholique romaine en 1991. La deuxième partie discute de l'autorité en référence à l'Église locale et universelle, à Écriture et à la Tradition, à l'apostolicité et à catholicité. La troisième partie insiste sur le style dans lequel l'autorité doit être exercée dans l'Église. Ici sont les paragraphes consacrés à la synodalité, l'indéfectibilité, et l'infailibilité de l'Église. La quatrième partie – c'est la synthèse et regard sur l'avenir. Le document reconnaît franchement la difficulté, mais elle ne l'empêche pas de prendre avec courage une position claire: la nature et l'exercice de l'autorité dans les Églises et dans la société. Anglicans et catholiques romains veulent témoigner devant les Églises et devant le monde que l'autorité correctement exercée est un don de Dieu qui apporte réconciliation et paix à l'humanité. Cette autorité est partagée de manière unique avec ceux qui, successeurs des apôtres, sont ordonnés au ministère épiscopal et chargés de servir l'unité de l'Église dans la foi et la charité. ARCIC II veut les affirmer une fois de plus, dans le contexte d'une réflexion ecclésiologique sur la nature et l'exercice de l'autorité dans l'Église en général. Ils nous donnent une compréhension commune: le ministère de la primauté de l'évêque de Rome est nécessaire au service de l'unité universelle.

Résumé par Zbigniew Krzyszowski